

ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΔΟΚΙΜΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ
ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ Α'

ὑπό

MAX WEBER

Μετάφρασις : Α. ΓΡΗΓΟΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1972

Η «ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΣ» ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ *

*Προκαταρκτικαὶ παρατηρήσεις.*¹ Τὸ ἀναγνωστικὸν μας κοινὸν ὑποδέχεται κατὰ κανόνα τὴν ἔκδοσιν μιᾶς ἐπιθεωρήσεως κοινωνικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀκόμη περισσότερο μιᾶς ἐπιθεωρήσεως κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἢ ἐπίσης ἀντιμετωπίζει

(*) Ὅπου εἰς τὸ τμήμα I τῆς προκειμένης μελέτης γίνεται λόγος ἐξ ὀνόματος τῆς ἐπιτροπῆς συντάξεως τοῦ Ἀρχείου ἢ καθορίζεται τὸ ἔργον αὐτοῦ, δὲν ἐκφράζονται βεβαίως προσωπικαὶ ἀπόψεις τοῦ συγγραφέως. Αἱ προβαλλόμεναι ἀπόψεις ἔχουν ἐγκριθῆ ρητῶς ἀπὸ τὴν συντακτικὴν ἐπιτροπὴν. Διὰ τὸ τμήμα II ὁ συγγραφεὺς μόνος φέρει τὴν εὐθύνην καὶ διὰ τὴν μορφήν τῆς διατυπώσεως καὶ διὰ τὸ περιεχόμενον.

Τὸ Ἀρχεῖον δὲν θὰ παρασυρθῇ ποτὲ εἰς τὴν τροχίαν μιᾶς ὠρισμένης σχολῆς. Ἐγγύησιν περὶ τούτου ἀποτελεῖ τὸ γεγονός, ὅτι αἱ ἀπόψεις ὄχι μόνον τῶν συνεργατῶν του, ἀλλὰ καὶ τῶν μελῶν τῆς συντακτικῆς του ἐπιτροπῆς δὲν εἶναι κατὰ κανένα τρόπον ταυτόσημοι, ἀκόμη καὶ εἰς τὰ θέματα τῆς μεθόδου. Ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς ἐν τούτοις ὑπῆρξε συμφωνία εἰς ὠρισμένας θεμελιώδεις ἀντιλήψεις, ἡ συμφωνία δὲ αὕτη ἀπετέλεσε τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἀναλήψεως τῆς συντάξεως. Συμφωνία ὑφίσταται ἰδίᾳ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν στάθμισιν τῆς ἀξίας τῆς θεωρητικῆς γνώσεως, ἡ ὁποία συντελεῖται ὑπὸ «μονομερῆ» ἔποψιν, ὡς καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀπαίτησιν νὰ διαμορφωθοῦν αὐστηραὶ ἔννοιαι καὶ νὰ ὑπάρξῃ ἀκριβὲς διαχωρισμὸς μεταξὺ ἐμπειρικῆς γνώσεως καὶ ἀξιολογικῆς κρίσεως, ὡς αὗται ὑπολαμβάνονται ἐνταῦθα, χωρὶς βεβαίως νὰ ἔχωμεν τὴν ἀξίωσιν ὅτι προσφέρομεν κάτι τὸ «νέον».

Ἡ σημαντικὴ ἔκτασις τῆς ἐρεῦνης (κατ. II) καὶ ἡ συχνὴ ἐπανάληψις τῶν ἰδίων σκέψεων γίνονται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον δι' ἓνα σκοπὸν: ἵνα ἐπιτευχθῇ μὲ τὰς ἐξηγήσεις αὐτὰς συνεννόησις εἰς τὸν μέγιστον δυνατὸν βαθμόν. Χάριν τοῦ ἐνδιαφέροντος τούτου ἐγένοντο πολλά —ἐλπίζομεν ὄχι πάρα πολλά— θυσίαι εἰς βᾶρος τῆς ἀκριβείας περὶ τὴν ἔκφρασιν. Ἀκριβῶς δὲ πρὸς τοῦτο παρελείψαμεν ἐδῶ ἐντελῶς καὶ τὴν προσπάθειαν νὰ ἐμφανίσωμεν συστηματικὴν ἔρευναν, ἀντὶ τῆς παρατάξεως σειρᾶς μεθοδολογικῶν ἀπόψεων. Τοῦτο θὰ συνεπήγετο τὴν ἐμπλοκὴν σειρᾶς ὅλης γνωσιοθεωρητικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἐν μέρει εὐρίσκονται εἰσέτι πολὺ βαθύτερον. Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ διδάξωμεν Λογικὴν, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν ἐπωφελῶς ὠρισμένα πορίσματα τῆς νεωτέρας Λογικῆς. Δὲν προτιθέμεθα νὰ λύσωμεν προβλήματα, ἀλλὰ νὰ ἐκθέσωμεν σαφῶς τὴν σημασίαν των εἰς τοὺς μὴ εἰδικούς. Ὅστις γνωρίζει τὰς ἐργασίας τῶν συγχρόνων θεωρητικῶν τῆς Λογικῆς —ἀναφέρω μόνον τὸν Windelband, τὸν Simmel καί, εἰδικῶς διὰ τὴν ἔρευνάν μας, τὸν Heinrich Rickert²— δύναται ἀμέσως νὰ διαπιστώσῃ, ὅτι εἰς ὅλα τὰ οὐσιώδη θέματα ἀκολουθοῦμεν τὰ ἔχνη των.

1. Σ.τ.Μ. : Βλέπε σημειώσεις μεταφραστοῦ σ. 159.

μίαν ἀλλαγὴν εἰς τὴν συντακτικὴν τῆς ἐπιτροπῆς, μὲ τὸ ἐρώτημα: ποία πρόκειται νὰ εἶναι ἡ θέσις τῆς; Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ καὶ ἡμεῖς μὲ τὴν σειρὰν μας δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν ἀποφύγωμεν. Οὕτω, ἀμέσως μετὰ τὰς παρατηρήσεις τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ περιοδικοῦ, εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβωμεν θέσιν εἰς ζητήματα ἀρχῶν. Παρέχεται οὕτω εὐκαιρία νὰ διασαφήσωμεν τὴν ἰδιοτυπίαν τοῦ κοινωνιολογικοῦ ἔργου καθόλου κατὰ τὴν ἰδικὴν μας ἀποψιν, βάσει ὠρισμένων κατευθύνσεων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ ἀποβῇ χρήσιμον, ἂν μὴ διὰ τὸν εἰδικὸν ἐπιστήμονα, ὅπωςδῆποτε ὅμως δι' ὠρισμένους ἀναγνώστας, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται κάπως μακρὰν τῆς πράξεως τοῦ ἐπιστημονικῶς ἐργάζεσθαι, μολονότι ἡ πολλῶ μᾶλλον ἀκριβῶς διότι πρόκειται περὶ «αὐτονοήτων».

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ «Ἀρχείου» ὑφίστατο εἰς ἑκδηλὸς σκοπὸς του, παραλλήλως πρὸς τὴν διεύρυνσιν τῶν γνώσεων ἐπὶ τῶν «κοινωνικῶν συνθηκῶν ὅλων τῶν χωρῶν», δηλαδὴ ἐπὶ τῶν γεγονότων τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ὁ σκοπὸς τοῦ αὐτοῦ ἦτο νὰ καλλιεργηθῇ ἐπίσης ἡ κρίσις ἐπὶ τῶν ἀντιστοιχῶν πρακτικῶν προβλημάτων. Ὡς ἐκ τούτου ἀποστολὴν του περαιτέρω ἀπετέλεσεν ἡ κριτικὴ τῆς κοινωνικοπολιτικῆς πράξεως, ἐξικνουμένη μέχρι τῶν νομοθετικῶν παραγόντων —εἰς βαθμὸν τόσον περιορισμένον, ὅσον ἐν τοσοῦτον ἔργον δυνάμεθα βεβαίως νὰ ἀξιῶσωμεν ἀπὸ ἰδιωτεύοντας ἐπιστήμονας. Παρὰ ταῦτα τὸ Ἀρχεῖον ἐπεδίωξεν ἐξ ἀρχῆς νὰ εἶναι περιοδικὸν ἀποκλειστικῶς ἐπιστημονικόν, νὰ ἐργάζεται μόνον μὲ τὰ μέσα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης. Καὶ γεννᾶται πρῶτον τὸ ἐρώτημα, πῶς κατ' ἀρχὴν ὁ σκοπὸς οὗτος συνδέεται μὲ τὸν περιορισμὸν εἰς τὰ μέσα ταῦτα. Ὅταν τὸ Ἀρχεῖον ἐπιτρέπη νὰ κρίνωνται ἀπὸ τὰς στήλας του νομοθετικὰ καὶ διοικητικὰ μέτρα ἢ πρακτικαὶ προτάσεις διὰ τὴν προώθησιν αὐτῶν τῶν μέτρων, τοῦτο τί σημαίνει; Ποῖοι εἶναι οἱ κανόνες, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασιζονται αὐταὶ αἱ κρίσεις; Ποία εἶναι ἡ ἰσχὺς τῶν ἀξιολογικῶν κρίσεων, τὰς ὁποίας διατυπώνει ὁ ἐμφανιζόμενος ὡς κριτῆς ἢ τὰς ὁποίας προβάλλει ὁ συγγραφεὺς μὲ τὰς πρακτικὰς του προτάσεις; Ὑπὸ ποίαν ἔννοιαν ὁ τελευταῖος εὐρίσκεται εἰς τὸ πεδίον τῆς ἐπιστημονικῆς συζητήσεως, δοθέντος ὅτι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν «ἐξ ἀντικειμένου» ἰσχὺν τῶν ἐπιστημονικῶν πορισμάτων, διὰ νὰ ἀποτελέσουν ταῦτα ἀλήθειαν; Θὰ ἐκθέσωμεν ἐν πρώτοις τὴν ἀποψίν μας ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος τούτου, διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν βραδύτερον ἐπὶ ἐνὸς ἄλλου, εὐρυτέρου: ὑπὸ ποίαν ἔννοιαν ὑφίστανται «ἐξ ἀντικειμένου ἰσχύουσαι ἀλήθειαι» εἰς τὸ πεδίον τῶν ἐπιστημῶν τοῦ πολιτισμοῦ καθόλου; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο δὲν ἡδυνάμεθα νὰ παραμερίσωμεν, ἐν ὅψει τῶν συνεχῶν μεταβολῶν καὶ τῆς σκληρᾶς πάλης περὶ τὰ φαινομενικῶς στοιχειωδέστατα προβλήματα τῆς ἐπιστήμης μας, τῶν μεθόδων τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν ἐπεξεργασίας, τοῦ τρόπου διαμορφώσεως τῶν ἐννοιῶν καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν.³ Δὲν ἔχομεν ἐνταῦθα τὴν πρόθεσιν νὰ προσφέρωμεν λύσεις. Περιοριζόμεθα νὰ παρουσιάσω-

μεν τὰ προβλήματα, συγκεκριμένως ἐκεῖνα τὰ προβλήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ περιοδικόν μας ὀφείλει νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν του, διὰ νὰ εἶναι εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς του, τῆς παρελθούσης καὶ τῆς μελλούσης.

ΤΜΗΜΑ I

1. Τὸ νόημα τῆς ἐπιστημονικῆς κριτικῆς τῶν ἰδεωδῶν καὶ τῶν ἀξιολογικῶν κρίσεων

“Ολοι γνωρίζομεν ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἐπιστήμη, ὡς καὶ πᾶσα ἐπιστήμη — μὲ τὴν ἐξαίρεσιν ἴσως μόνον τῆς πολιτικῆς ἱστορίας — ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἀντικείμενον τοὺς θεσμοὺς καὶ τὰ γεγονότα τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, ἱστορικῶς, ὁρμᾶται κατ’ ἀρχὴν ἀπὸ πρακτικῶν ἀπόψεων.” Ἀμεσος καί, ἐν ἀρχῇ, μοναδική της ἐπιδιώξις ὑπῆρξε νὰ διατυπώσῃ ἀξιολογικὰς κρίσεις ἐπὶ ὠρισμένων μέτρων οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ἦτο μία «τεχνικὴ», περίπου μὲ τὴν ἔννοιαν τῶν κλινικῶν κλάδων τῆς ἱατρικῆς. Εἶναι δὲ γνωστόν, πῶς μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἡ κατάστασις αὕτη μετεβλήθη, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ συντελεσθῇ καὶ πάλιν διαχωρισμὸς ἀρχῆς μεταξὺ τῆς γνώσεως τοῦ «ὄντος» καὶ τῆς γνώσεως τοῦ «δέοντος». Κατὰ τοῦ διαχωρισμοῦ τούτου ἐξεδηλώθησαν δύο γνώμαι: τὸ μὲν, ὅτι ἀναλλοιώτως ταυτόσημοι φυσικοὶ νόμοι, τὸ δὲ ὅτι μία μονοσήμαντος ἀρχὴ ἀναπτύξεως διέπει τὰ οἰκονομικὰ γεγονότα καὶ κατὰ συνέπειαν, ὅτι τὸ δέον συμπίπτει εἴτε — εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν — μὲ τὸ ἀναλλοίωτον ὄν, εἴτε — εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν — μὲ τὸ ἀναποφεύκτως γίγνεσθαι. Βραδύτερον, μὲ τὴν ἀφύπνισιν τῆς ἱστορικῆς συνειδήσεως ἐπεκράτησεν εἰς τὴν ἐπιστήμην μας ἡ ἀποψις τῆς ἐξελικτικῆς περὶ ἠθικῆς θεωρίας καὶ τοῦ ἱστορικοῦ σχετικισμοῦ. Ἡ ἀποψις αὕτη ἐπεχείρησε νὰ ἀπογυμνώσῃ τοὺς ἠθικοὺς κανόνας ἀπὸ τὸν τυπικὸν χαρακτῆρα των, νὰ καθορίσῃ τὸ πεδίον τοῦ «ἠθικοῦ» ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς αὐτὸ τοῦ συνόλου τῶν πολιτιστικῶν ἀξιῶν, καί, κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον, νὰ ἀνυψώσῃ τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην εἰς περιωπὴν «ἠθικῆς ἐπιστήμης», θεμελιωμένης ἐπὶ ἐμπειρικῶν βάσεων.⁴ Ὅταν ὅμως ἐπιθέτωμεν εἰς ὅλα τὰ δυνατὰ πολιτιστικὰ ἰδεώδη τὴν σφραγίδα τοῦ «ἠθικοῦ», δὲν ἐπιτυγχάνομεν παρὰ νὰ ἐξαλείψωμεν τὴν εἰδικὴν ἀξίαν τῆς ἠθικῆς κατηγορικῆς προσταγῆς, χωρὶς ὅμως καὶ πάλιν νὰ ἔχωμεν κερδήσει ἔδαφος ὡς πρὸς τὴν «ἀντικειμενικότητα» τῆς ἀξίας τῶν ἰδεωδῶν αὐτῶν. Ὡστόσοσον δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν νὰ ἀφήσωμεν κατὰ μέρος κάθε συζήτησιν εἰς θέματα ἀρχῆς. Ἐντοπίζομεν ἀπλῶς καὶ μόνον τὴν προσοχὴν μας εἰς τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἔχει καὶ σήμερον ἀκόμη ἐκλείψει ἡ ἀσαφὴς ἀποψις: ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Οἰκονομία παράγει καὶ ὀφείλει νὰ παράγῃ ἀξιολογικὰς κρίσεις μὲ ἀφετηρίαν ὠρισμένην «οἰκονομικὴν κοσμοθεωρίαν». Ἡ ἀποψις αὕτη, ὅπως

εύκόλως δύναται τις νὰ ἀντιληφθῇ, εἶναι κατ' ἐξοχὴν οἰκεία εἰς τοὺς πρακτικοὺς οἰκονομολόγους.

Ἐν προκειμένῳ θὰ ἠθέλαμεν ἀμέσως νὰ δηλώσωμεν ὅτι τὸ περιοδικόν μας, ὡς ἐκπρόσωπος μιᾶς εἰδικῆς ἐμπειρικῆς ἐπιστήμης, ὀφείλει κατὰ βάσιν νὰ ἀπορρίψῃ αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν. Πράγματι, κατὰ τὴν γνώμην μας ἀποστολὴ μιᾶς ἐμπειρικῆς ἐπιστήμης δὲν εἶναι ποτὲ νὰ προβάλλῃ δεσμευτικοὺς κανόνας καὶ ἰδεώδη, ὥστε ἐξ αὐτῶν νὰ ἐξάγονται συνταγαὶ διὰ τὴν πράξιν. Ποῖον εἶναι ὅμως τὸ ἐπακόλουθον αὐτῆς τῆς θέσεως; Ὅχι βεβαίως ὅτι αἱ ἀξιολογικαὶ κρίσεις εὐρίσκονται ἐξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἐπειδὴ, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, στηρίζονται εἰς ὠρισμένα ἰδεώδη καὶ ἔχουν δι' αὐτὸ προέλευσιν «ὑποκειμενικὴν». Τόσον εἰς τὴν πράξιν, ὅσον καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον ἔχει θέσει τὸ περιοδικόν μας, τοιαύτη ἀποψις εἶναι ἀπαράδεκτος. Ἡ κριτικὴ δὲν σταματᾷ πρὸ τῶν ἀξιολογικῶν κρίσεων. Τὸ ἐρώτημα εἶναι μᾶλλον: Τί σημαίνει μία ἐπιστημονικὴ κριτικὴ τῶν ἰδεωδῶν καὶ τῶν ἀξιολογικῶν κρίσεων —καὶ εἰς τί ἀποβλέπει; Τοῦτο ἀπαιτεῖ βαθυτέραν διευκρίνησιν.

Πᾶς διαλογισμὸς, ἀφορῶν εἰς τὰ ἔσχατα στοιχεῖα μιᾶς πλήρους νοήματος ἀνθρωπίνης δράσεως, συνδέεται ἀμέσως μὲ τὰς κατηγορίας «σκοπὸς» καὶ «μέσον». Ἐπιθυμοῦμεν κάτι συγκεκριμένως εἴτε «χάριν τῆς ἀξίας του», εἴτε ὡς μέσον πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἐκείνου τὸ ὁποῖον θέλομεν τελικῶς. Μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐρευναν στενῶς συνδέεται τὸ ζήτημα τῆς καταλληλότητος τῶν μέσων ἐπὶ δεδομένου σκοποῦ. Ἐστω λοιπόν, ὅτι εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ καθορίσωμεν κατὰ τρόπον ἔγκυρον (ἐκάστοτε εἰς τὰ ὅρια τῶν γνωστικῶν μας δυνατοτήτων) ποῖα μέσα εἶναι κατάλληλα ἢ ἀκατάλληλα πρὸς πραγματοποιήσιν ὠρισμένου σκοποῦ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δυνάμεθα νὰ σταθμίσωμεν τὰς πιθανότητας, τὰς ὁποίας ἔχομεν, ὥστε, μὲ τὰ εἰς τὴν διάθεσίν μας μέσα, νὰ ἐπιτύχωμεν ἐν γένει τὸν δεδομένον σκοπὸν. Καὶ δυνάμεθα περαιτέρω, βάσει τῆς ἐκάστοτε ὑφισταμένης ἱστορικῆς καταστάσεως, νὰ κρίνωμεν ἐμμέσως τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν ὡς πρακτικῶς λογικὸν ἢ ἀντιθέτως παράλογον ἐν σχέσει πρὸς δεδομένης συνθήκας. Εἴμεθα εἰς θέσιν ἀκόμη —πάντοτε βεβαίως ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐκάστοτε γνώσεώς μας— ὅταν φαίνεται ὅτι μᾶς παρέχεται ἡ δυνατότης ἐπιτεύξεως ἐνὸς ἐκ τῶν προτέρων θεθειμένου στόχου, νὰ καθορίσωμεν τὰς συνεπείας τὰς ὁποίας θὰ συνεπήγετο ἡ χρῆσις τῶν ἀναγκαίων μέσων, πέρα τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, συνεπεία τῆς συναφείας ὁλότητος παντὸς συμβαίνοντος. Προσφέρομεν οὕτω, εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος δρᾷ, τὴν δυνατότητα νὰ σταθμίσῃ ἀντιστοιχῶς τὰς ἠθελημένας καὶ τὰς μὴ ἠθελημένας συνεπείας τῆς δράσεώς του. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τοῦ παρέχομεν μίαν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα: τί «στοιχίζει» ἡ ἐπίτευξις τοῦ ἠθελημένου σκοποῦ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς πιθανῆς ζημίας εἰς βάρος ἄλλων ἀξιών; Δοθέντος δὲ ὅτι εἰς τὴν συντριπτικὴν πλειοψηφίαν τῶν περιπτώσεων ὁ οἰοσδῇ-

ποτε ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς «στοιχίζει» ἢ τοῦλάχιστον εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ στοιχίσῃ κάτι ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὴν συνεκτίμησιν σκοποῦ καὶ συνεπειῶν τῆς δράσεως, ἐφ' ὅσον ἐνεργεῖ μὲ συνείδησιν τῶν εὐθυνῶν του. Κατ' ἀκολουθίαν μία ἀπὸ τὰς πλέον θεμελιώδεις λειτουργίας τῆς τεχνικῆς κριτικῆς, τὴν ὁποίαν ἀντιμετωπίσαμεν μέχρι τοῦδε, εἶναι νὰ καθιστᾷ δυνατὴν αὐτὴν τὴν ἐκτίμησιν. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀχθῇ εἰς πέρας ἡ ἐκτίμησις αὕτη, τοῦτο βεβαίως δὲν εἶναι πλέον κάποια ἀποστολὴ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν θέλησιν νὰ ἀποφασίσῃ. Αὐτὸς καὶ μόνον σταθμίζει καὶ ἐπιλέγει κατὰ συνείδησιν μεταξὺ τῶν ἀξιῶν περὶ τῶν ὁποίων πρόκειται, συμφώνως πρὸς τὴν προσωπικὴν του κοσμοθεωρίαν. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι δυνατὸν νὰ βοηθήσῃ αὐτόν, εἰς τὴν συνειδητοποίησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι πᾶσα δρᾶσις —καὶ φυσικά, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἡ μὴ-δρᾶσις— ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ὑποδηλοῖ μέθεξιν ἐπ' ὠφελείᾳ ὠρισμένων ἀξιῶν, καὶ ἐν τούτῳ —πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σήμερον παραγνωρίζεται μὲ ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν— εἰς βάρος ἄλλων. Ποίαν ἐκλογὴν θὰ κάμῃ, εἶναι ἀκριβῶς ἔργον ἰδικόν του.⁵

Δυνάμεθα ἀκόμη νὰ τοῦ προσφέρωμεν —διὰ νὰ ἀποφασίσῃ— καὶ τὴν ἀκόλουθον βοήθειαν: τὴν γνῶσιν τῆς σημασίας αὐτοῦ τὸ ὁποῖον θέλει. Δυνάμεθα νὰ τοῦ διδάξωμεν, ποία εἶναι ἡ συνάρτησις καὶ ἡ σημασία τῶν σκοπῶν, τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπιλέγει —ἐφ' ὅσον θὰ ἐπισημάνωμεν καὶ θὰ ἀναπτύξωμεν εἰς τὴν λογικὴν των συνάρτησιν τὰς «ιδέας», αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἢ δύνανται νὰ ἀποτελέσουν τὴν βάσιν τοῦ συγκεκριμένου σκοποῦ του. Διότι οἰκοθεν νοεῖται, ὅτι εἷς ἀπὸ τοὺς οὐσιωδεστέρους στόχους πάσης ἐπιστήμης τοῦ πολιτιστικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ διευκολύνῃ τὴν κατανόησιν τῶν ιδεῶν, διὰ τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ἠγωνίσθησαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀγωνίζονται εἴτε εἰς τὴν πραγματικότητα, εἴτε κατ' ἐπίφασιν. Τοῦτο δὲν κεῖται ἔξω τῶν ὁρίων μιᾶς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς μίαν «ἐκλογικευμένην τάξιν τῆς ἐμπειρικῆς πραγματικότητος». Ὅπως ἐπίσης δὲν συνιστοῦν «ὑποδείξεις», μὲ τὴν τρέχουσαν ἔννοιαν τῆς λέξεως, τὰ μέσα τὰ ὁποῖα συμβάλλουν εἰς τὴν διασάφησιν αὐτὴν τοῦ νοήματος τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν. Ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ἔργον αὐτὸ τοποθετεῖται, τοῦλάχιστον ἐν μέρει, ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης καθ' ἑαυτήν, καθ' ὅσον αὕτη ὑπόκειται εἰς τὴν εἰδίκευσιν τὴν ἀπορρέουσιν ἀπὸ τὴν συνήθη κατανομὴν τῆς ἐργασίας. Τοῦτο συνιστᾷ ἀποστολὴν τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας. Καὶ μόνῃ ἡ δύναμις τῶν ιδεῶν ὑπῆρξε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τόσον ἰσχυρὰ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ὥστε τὸ περιοδικόν μας, ὅχι μόνον δὲν θὰ ἀποφύγῃ αὐτὴν τὴν ἀποστολὴν, ἀλλ' ἀντιθέτως θὰ τὴν περιλάβῃ εἰς τὸν κύκλον τῶν πλέον οὐσιωδῶν καθηκόντων του.

Ἡ ἐπιστημονικὴ διαπραγμάτευσις τῶν ἀξιολογικῶν κρίσεων δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν κατανόησιν καὶ τὴν ἐπιβίωσιν τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν καὶ τῶν

ιδεωδῶν, τὰ ὅποια θεμελιώνουν τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς, ἀλλ' ἐπιδιώκει πρὸ παντὸς νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ ἀποφαινόμεθα ἐπ' αὐτῶν κριτικῶς. Ἡ κριτικὴ αὕτη βεβαίως ἔχει διαλεκτικὸν ἀποκλειστικῶς χαρακτῆρα. Εἶναι δυνατόν δηλαδή νὰ περιέχῃ μόνον τυπικῶς λογικὴν ἀπόφασιν ὡς πρὸς τὸ ὑλικὸν τὸ ἐνυπάρχον εἰς τὰς ἱστορικῶς δεδομένας ἀξιολογικὰς κρίσεις καὶ ἰδέας: νὰ συνιστᾷ ἔλεγχον τῶν ιδεωδῶν, συμφώνως πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς ἀπουσίας ἐσωτερικῆς ἀντιφάσεως τοῦ ἐπιδιωκομένου. Καὶ ἐνῷ θέτει αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἡ κριτικὴ, εἶναι εἰς θέσιν νὰ βοηθήσῃ τὸν βουλόμενον νὰ ἀποκτήσῃ αὐτοσυνείδησιν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ ἔσχατα ἐκεῖνα ἀξιώματα, τὰ ὅποια συνιστοῦν τὸ θεμέλιον τῆς θελήσεώς του, καὶ τῶν ἐσχάτων ἀξιολογικῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, ἀπὸ τὰ ὅποια οὗτος ἀφορμᾶται, ἢ θὰ ὤφειλε νὰ ἀφορμᾶται, διὰ νὰ εἶναι συνεπής. Αὕτῃ ἡ ἀναγωγὴ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἐσχάτων μέτρων καὶ σταθμῶν, τὰ ὅποια λειτουργοῦν εἰς τὰς συγκεκριμένας ἀξιολογικὰς κρίσεις, εἶναι χωρὶς ἄλλο ὅ,τι τελικῶς εἶναι δυνατόν νὰ προσφέρῃ ἡ κριτικὴ, χωρὶς νὰ παρασυρθῇ εἰς τὴν σφαῖραν μιᾶς ἀφηρημένης θεωρήσεως. Ἄν τὸ κρῖνον ἄτομον ὀφείλῃ νὰ ἀποδεχθῇ αὐτὰ τὰ ἔσχατα μέτρα καὶ σταθμά, τοῦτο εἶναι προσωπικὴ του ὑπόθεσις. Εἶναι ζήτημα τῆς θελήσεώς του καὶ τῆς συνειδήσεώς του, ὅχι δὲ τῆς ἐμπειρικῆς του γνώσεως.

Μία ἐμπειρικὴ ἐπιστήμη δὲν θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ διδάξῃ τὸν οἰονδήποτε τί ὀφείλει νὰ πράξῃ, ἀλλὰ τί μόνον δύναται νὰ πράξῃ καὶ —ὑπὸ ὀρισμένας περιστάσεις— τί θέλει. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸ πεδίον τῶν ἐπιστημῶν μας αἱ προσωπικαὶ κοσμοθεωρίαι παρεμβαίνουν κατὰ κανόνα καὶ συνεχῶς, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπιχειρηματολογίαν. Προκαλοῦν ἀδιακόπως σύγχυσιν, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἐπιτρέπουν διάφορον ἐκτίμησιν τοῦ βάρους τῶν ἐπιστημονικῶν ἐπιχειρημάτων, ἀκόμη καὶ εἰς τὸ πεδίον τῆς ἀνευρέσεως ἀπλῶν αἰτιοκρατικῶν συναρτήσεων μεταξὺ γεγονότων. Τοῦτο συντελεῖται ἀναλόγως τοῦ ἂν τὸ ἐξαγόμενον αὐξάνει ἢ μειώνει τὴν πιθανότητα ἐπιτυχίας τοῦ προσωπικοῦ ιδεώδους, τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιδιώξωμεν κάτι τὸ συγκεκριμένον. Ὑπὸ τὴν ἰδίαν λοιπὸν ἔννοιαν καὶ οἱ ἐκδότης καὶ συνεργάτης τῆς ἐπιθεωρήσεώς μας δὲν θὰ θεωρήσουν ἀσφαλῶς ἑαυτοὺς «ξένους πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπινον». Ἀλλ' ὑπάρχει μεγάλη ἀπόστασις ἀπὸ τῆς ἀναγνωρίσεως αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας μέχρι τῆς πίστεως εἰς μίαν «ἠθικὴν» οἰκονομικὴν ἐπιστήμην, ἡ ὅποια θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ διαμορφώσῃ ἀπὸ τὸ ὑλικὸν καὶ ιδεώδη ἢ καὶ συγκεκριμένους κανόνους μὲ τὴν ἐφαρμογὴν γενικῶν ἠθικῶν ἐπιταγῶν. Ὅρθον εἶναι ἀκόμη καὶ τοῦτο περαιτέρω: τὰς ἀνωτάτας καὶ τελευταίας ἀξιολογικὰς κρίσεις, αἱ ὅποια προσδιορίζουν τὴν δρᾶσιν μας καὶ προσδίδουν νόημα καὶ σημασίαν εἰς τὴν ζωὴν μας, τὰς αἰσθανόμεθα ἀκριβῶς ὡς κάτι τὸ «ἐξ ἀντικειμένου» μεγάλης ἀξίας. Πράγματι, δὲν δυνάμεθα νὰ τὰς ὑποστηρίζωμεν, παρὰ μόνον ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν ἀντίληψίν μας ἰσχύουν· δηλαδή ἐφ' ὅσον φαίνονται νὰ ἀπορρέουν ἀπὸ τὰς ἀνωτάτας ἀξίας τῆς ζωῆς μας καὶ

ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσονται κατὰ τὴν πάλιν ἐναντίον τῶν στοιχείων ἀντιστάσεως τῆς ζωῆς. Ἄλλωστε τὸ κύρος τῆς «προσωπικότητος» ἔγκειται ἀναμφιβόλως εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὑφίστανται διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀξίαι, εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρεται ἡ ἰδία ἢ ὑπαρξίς του — ἔστω καὶ ἂν εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις αἱ ἀξίαι· καὶ ταῖς εὐρίσκονται ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἰδίας τῆς ἀτομικότητος: τότε ἀκριβῶς ἰσχύει δι' αὐτὴν ἡ θυσία ὑπὲρ ἐκείνων τῶν διαφερόντων αὐτῆς, τῶν ὁποίων αὕτη ἐξαιρεῖ τὸ κύρος ὡς ἀξιῶν, ὡς τῶν ἰδεῶν εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρεται. Καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ προσπάθεια νὰ ἐκπροσωπήσωμεν πρὸς τὰ ἔξω ἀξιολογικὰς κρίσεις ἔχει πράγματι νόημα μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι πιστεύομεν εἰς τὴν ὑπαρξίν ἀξιῶν. Πλὴν ὁ μὲν ὁ φανσις περὶ τῆς ἰσχύος τοιούτων ἀξιῶν εἶναι ὑπόθεσις τῆς πίστεως, πιθανῶς δὲ καὶ ἔργον μιᾶς ἀφηρημένης θεωρήσεως καὶ ἐρμηνείας τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ δὲν ἀποτελεῖ βεβαίως ἀντικείμενον μιᾶς ἐμπειρικῆς ἐπιστήμης μὲ τὴν ἔννοιαν, μὲ τὴν ὁποίαν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ ἐπεξεργασθῶμεν αὐτήν.

Ἀντιθέτως ἀπὸ ὅ,τι συνήθως πιστεύεται, ἀποφασιστικὸν στοιχεῖον διὰ τὸν διαχωρισμὸν μεταξὺ πίστεως καὶ ἐπιστήμης δὲν εἶναι τὸ γεγονός, τὸ διαπιστούμενον ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν, ὅτι ὅλοι οἱ ἔσχατοι σκοποὶ εἶναι ἱστορικῶς μεταβλητοὶ καὶ διαφιλονεικούμενοι. Διότι καὶ ἡ γνῶσις τῶν πλέον ἀσφαλεστάτων προτάσεων τῆς θεωρητικῆς γνώσεως — ὅπως λόγου χάριν αἱ προτάσεις τῶν θετικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν ἢ τῶν μαθηματικῶν — ἐπίσης δὲ ἡ ὀξυνσις καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς συνειδήσεώς μας, εἶναι ἐξ ὑπαρχῆς προϊόντα τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ὅταν ἀκόμη εἰδικώτερον σκεπτόμεθα τὰ πρακτικὰ προβλήματα τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς (μὲ τὴν τρέχουσαν ἔννοιαν τῶν ὅρων), καταφαίνεται ὅτι ὑπάρχουν πολυάριθμα, ἀναρίθμητα ἴσως, πρακτικὰ ἐπὶ μέρους ζητήματα, κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ὁποίων ὑφίσταται ἐξ ὑπαρχῆς καθολικὴ συμφωνία ὡς πρὸς ὀρισμένους σκοπούς, οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται αὐτονόητοι. Ὡς ἀναλογισθῶμεν αἵφνης τὰ δάνεια εἰς καταστάσεις ἀνάγκης, τὰς συγκεκριμένας ἐπιδιώξεις τῆς κοινωνικῆς ὑγιεινῆς, τὴν πρόνοιαν ὑπὲρ τῶν ἀπόρων, μέτρα ὡς εἶναι ἡ ἐπιθεώρησις τῶν ἐργοστασίων, τὰ ἐπαγγελματικὰ δικαστήρια, τὸν ἔλεγχον τῆς ἐργασίας, μέγα τμῆμα τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας. Εἰς ὅλας τὰς τοιαύτας περιπτώσεις τὸ μόνον θέμα, τὸ ὁποῖον προκύπτει, τοῦλάχιστον φαινομενικῶς, ἀφορᾷ εἰς τὰ κατάλληλα μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ. Ἄλλ' ἀκόμη καὶ ἐὰν ἡθέλομεν ἐκλάβει, εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, τὸ φαινομενικῶς αὐτονόητον ὡς ἀλήθειαν — ὅπερ ἡ ἐπιστήμη δὲν θὰ ἠδύνατο ποτὲ νὰ πράξῃ ἀτιμωρητί — καὶ ἐὰν ἡθέλομεν θεωρήσει τὰς διαφοράς, τὰς προκυπτούσας κατὰ πᾶσαν ἀπόπειραν πρακτικῆς ἐκτελέσεως, ὡς ἀπλᾶ τεχνικὰ ζητήματα σκοπιμότητος — ὅπερ πολὺ συχνὰ θὰ ἦτο λάθος — θὰ ὠφείλαμεν νὰ διαπιστώσωμεν καὶ πάλιν τὸ ἐξῆς: ὅτι καὶ τοῦτο τὸ φαινομενικῶς αὐτονόητον τῶν ρυθμιστικῶν

ἀξιολογικῶν κανόνων ἐξαφανίζεται εὐθὺς μόλις μεταβῶμεν ἀπὸ τὰ συγκεκριμένα προβλήματα μιᾶς χαριστικῆς-ἀστυνομικῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς προνοίας εἰς τὰ θέματα τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς. Ἡ κυρία ἔνδειξις τοῦ κοινωνικοῦ, ἅμα καὶ πολιτικοῦ χαρακτήρος, ἐνὸς προβλήματος εἶναι ἀκριβῶς, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἱκανοποιητικῶς βάσει ἀπλῶς τεχνικῶν ἀντιλήψεων θεμελιουμένων ἐπὶ κατεστημένων σκοπῶν. Ἀντιθέτως δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν νὰ ἀγωνισθῶμεν ὑπὲρ αὐτῶν τῶν ρυθμιστικῶν ἀξιολογικῶν κανόνων, ἐπειδὴ τὸ πρόβλημα ἐξαπλοῦται εἰς τὸ πεδίον τῶν γενικῶν θεμάτων τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ὁ ἀγὼν αὐτὸς δὲν ἀνάγεται ἀποκλειστικῶς —ὅπως εὐχερῶς πιστεύεται σήμερον— εἰς τὰ «ταξικὰ συμφέροντα». Διεξάγεται ἐπίσης ἀγὼν μεταξὺ κοσμοθεωριῶν. Παρὰ ταῦτα δὲν παύει νὰ εἶναι ἀληθές, ὅτι οἰανδήποτε κοσμοθεωρίαν καὶ ἂν ὑποστηρίξῃ ἓν ἄτομον, ἐκδηλοῦται συνήθως, κατὰ τρόπον πλέον ἀποφασιστικὸν καὶ ἀσφαλῶς εἰς πολὺ μεγάλον βαθμόν, ἐκλεκτικὴ συγγένεια, ἡ ὁποία συνδέει τὴν κοσμοθεωρίαν μὲ τὸ «ταξικὸν συμφέρον» —ἐὰν βεβαίως δεχθῶμεν αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μονοσήμαντος, παρὰ μόνον φαινομενικῶς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἓν πρᾶγμα εἶναι βέβαιον: ὅσον «γενικώτερον» εἶναι τὸ πρόβλημα, περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται, τουτέστιν ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ πολιτιστικὴ του σημασία, τόσο ὀλιγώτερον εἶναι τοῦτο ἐπιδεκτικὸν μιᾶς μονοσημάντου ἀπαντήσεως μὲ ἀφετηρίαν τὸ ὕλικόν τῆς ἐμπειρικῆς γνώσεως. Καὶ τόσο περισσότερο παρεμβαίνουν τὰ ἔσχατα κατ' ἐξοχὴν προσωπικὰ ἀξιώματα τῆς πίστεως καὶ τῶν ἀξιολογικῶν ἰδεῶν. Ἀποτελεῖ πράγματι ἀπλὴν ἀφέλειαν ἀπὸ μέρους ὀρισμένων ἐιδικῶν ἐπιστημόνων νὰ πιστεύουν ἀκόμη εἰς δεδομένην εὐκαιρίαν, ὅτι σημασίαν ἔχει διὰ τὴν πρακτικὴν κοινωνιολογίαν ἡ θεμελίωσις «μιᾶς ἀρχῆς» καὶ ἡ ἐπικύρωσις αὐτῆς, ὥστε ἐφ' ἐξῆς νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐξάγονται ἐξ αὐτῆς κατὰ τρόπον μονοσήμαντον οἱ κανόνες διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἐπὶ μέρους πρακτικῶν προβλημάτων.

Εἶναι βεβαίως ἀναγκαῖαι εἰς τὰς κοινωνικὰς ἐπιστήμας αἱ συζητήσεις «ἀρχῆς» ἐπὶ πρακτικῶν προβλημάτων, ἥτοι ἡ ἐπαναφορὰ τῶν ἀξιολογικῶν κρίσεων, αἱ ὁποῖαι μᾶς ἐπιβάλλονται ἄνευ διαλογισμοῦ, εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν ἰδεῶν των. Ἀλλωστε τὸ περιοδικόν μας προτίθεται νὰ ἀφιερωθῇ εἰδικῶς εἰς αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ θέματα. Ἐν τούτοις ὁ καθορισμὸς ἐνὸς πρακτικοῦ κοινοῦ παρονομαστοῦ διὰ τὰ προβλήματά μας, μὲ τὴν μορφήν ἐνὸς συνόλου τελικῶν ἰδεωδῶν καθολικῆς ἰσχύος, δὲν εἶναι δυνατόν ἀσφαλῶς οὔτε νὰ ἀποτελῇ ἀποστολὴν αὐτοῦ, οὔτε νὰ συνιστᾷ τὴν οἰανδήποτε ἐμπειρικὴν ἐπιστήμην. Τοιαύτη ἀποστολὴ θὰ ἦτο ὄχι μόνον ἀκατόρθωτος, ἀλλὰ καὶ ἀντιφατικὴ καθ' ἑαυτήν. Εἶναι διάφοροι οἱ τρόποι, μὲ τοὺς ὁποίους νοεῖται ἡ θεμελίωσις καὶ ἡ φύσις τῆς δεσμεύσεως ἀπὸ τὰς ἠθικὰς ἐπιταγὰς. Ἀλλὰ οἰοιδήποτε καὶ ἂν εἶναι, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν πολιτιστικὰ περιεχόμενα

μονοσήμαντα από τὰς ἠθικὰς αὐτὰς ἐπιταγὰς, θεωρουμένας ὡς κανόνας τῆς πρακτικῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀτόμων. Τοῦτο εἶναι τόσον ὀλιγώτερον κατορθωτόν, ὅσον τὰ ἐν λόγῳ περιεχόμενα εἶναι εὐρύτερα. Μόνον αἱ κοσμικαὶ θρησκεῖαι — ἀκριβέστερον αἱ ῥέσεις συνδεδεμέναι μὲ δόγματα — εἶναι ἱκαναὶ νὰ προσδώσουν εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν πολιτιστικῶν ἀξιών ἰσχὺν ἠθικῶν ἐντολῶν ἀπολύτου κύρους. Ἐξω ἀπὸ αὐτὰς, τὰ πολιτιστικὰ ἰδεώδη, τὰ ὅποια τὸ ἄτομον θέλει νὰ πραγματοποιήσῃ, καὶ αἱ ἠθικαὶ ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ὁ φείλει νὰ ἐκτελέσῃ, ἔχουν κατ' ἀρχὴν μεταβαλλόμενον κύρος. Εἶναι μοῖρα μιᾶς ἐποχῆς πολιτισμοῦ, ἡ ὁποία ἐδοκίμασε τοὺς καρπούς ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως. Δὲν δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν τὸ νόημα τοῦ παγκοσμίου γίνεσθαι ἀπὸ τὸ ἐξαγόμενον τῆς διερευνήσεως, τὴν ὁποίαν διενεργοῦμεν, ὅσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι αὕτη τελεία. Ὁφείλομεν ἀντιθέτως νὰ δημιουργήσωμεν αὐτὸ τὸ νόημα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι. Αἱ «κοσμοθεαρίαι» δὲν δύνανται ποτὲ νὰ εἶναι τὸ προϊόν μιᾶς προόδου τῆς ἐμπειρικῆς γνώσεως. Κατ' ἀκολουθίαν τὰ ἀνώτατα ἰδεώδη, τὰ ὅποια μᾶς κινοῦν πλέον ἰσχυρῶς, δὲν ἀσκοῦν ἐπίδρασιν κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν, παρὰ εἰς συνεχῇ πάλιν πρὸς ἄλλα ἰδεώδη. Καὶ αὐτὰ εἶναι ἐξ ἴσου ἱερὰ δι' ἄλλους, ὅπως εἶναι δι' ἡμᾶς τὰ ἰδικά μας.

Μόνον εἰς ὑπεραισιόδοξος συγκρητισμός,⁶ ὅστις ἐνίοτε ἀπορρέει ἀπὸ τὸν ἱστορικὸν καὶ τὸν ἐξελικτικὸν σχετικισμόν, εἶναι δυνατόν νὰ καλλιεργῇ θεωρητικὰς αὐταπάτας καὶ νὰ μὴ ἀντιλαμβάνεται τὴν ἐξαιρετικὴν σοβαρότητα τῶν θεμάτων αὐτῶν ἢ καὶ νὰ παραγνωρίζῃ εἰς τὴν πρᾶξιν τὰς συνεπειὰς των. Βεβαίως εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις, διὰ τὸν πρακτικὸν πολιτικὸν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἐξ ὑποκειμένου περισσότερον σύμφωνον πρὸς τὸν ρόλον του νὰ μεσολαβῇ καὶ νὰ συμφιλιώσῃ δύο ἀντιθέτους ἀπόψεις, παρὰ νὰ λαμβάνῃ θέσιν ὑπὲρ τῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν «ἀντικειμενικότητα». Ἡ «μέση ὁδὸς» δὲν ἀποτελεῖ οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον περισσότερον ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν, ἀπ' ὅσον τὰ πλέον ἀκραῖα κομματικὰ ἰδεώδη τῆς δεξιᾶς ἢ τῆς ἀριστερᾶς. Ποτὲ δὲν παραβλάπτεται τόσον τὸ συμφέρον τῆς ἐπιστήμης, ὅσον ὅταν ἀρνούμεθα νὰ ἴδωμεν τὰ δυσάρεστα γεγονότα καὶ τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς εἰς τὴν σκληρότητά των. Τὸ Ἀρχεῖον θὰ καταπολεμήσῃ ἀνεπιφυλάκτως αὐτὴν τὴν ἐπικίνδυνον αὐταπάτην, ὅτι δηλαδὴ εἶναι δυνατόν νὰ καταλήξωμεν εἰς πρακτικοὺς κανόνας ἐπιστημονικῆς ἰσχύος μὲ τὴν σύνθεσιν ἢ μὲ τὸν μέσον ὅρον διαφόρων μεροληπτικῶν ἀπόψεων. Πράγματι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι καλλιεργοῦν τοιαύτην αὐταπάτην, ἀρέσκονται νὰ συγκαλύπτουν τὰ ἰδικά των μέτρα καὶ σταθμὰ τῶν ἀξιών ὑπὸ τὸ κάλυμμα τοῦ σχετικισμοῦ. Καὶ εἶναι τοῦτο περισσότερον ἐπιζήμιον διὰ τὴν ἀμεροληψίαν τῆς ἐρεῦνης, ἀπ' ὅσον ἦτο ἡ παλαιὰ καὶ ἀφελὲς πίστις τῶν κομμάτων, ὅτι δύνανται νὰ «ἀποδείξουν» ἐπιστημονικῶς τὰ δόγματά των. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θέλομεν νὰ συνηθίσωμεν

καὶ ἐκ νέου νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ μεγαλυτέραν σταθερότητα εἶναι: νὰ εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ γνώσεως καὶ κρίσεως καὶ νὰ ἐπιτελοῦμεν τόσον τὸ ἐπιστημονικὸν καθήκον — νὰ βλέπωμεν τὴν ἀλήθειαν τῶν γεγονότων — ὅσον καὶ τὸ πρακτικόν — νὰ ὑποστηρίζωμεν τὰ ἰδικὰ μας ἰδιεώδη.

2. Θεμελιώδης διάκρισις μεταξὺ ἐμπειρικῆς γνώσεως καὶ ἀξιολογικῆς κρίσεως

Ὑπάρχει καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε — καὶ αὐτὸ μᾶς ἐνδιαφέρει — διαφορὰ ἀγεφύρωτος, ἂν μία ἐπιχειρηματολογία ἀπευθύνεται εἰς τὸ αἶσθημά μας καὶ εἰς τὴν προδιάθεσίν μας νὰ ἐνθουσιαζώμεθα διὰ πρακτικούς καὶ συγκεκριμένους σκοπούς, ὡς καὶ διὰ μορφὰς καὶ περιεχόμενα πολιτιστικοῦ χαρακτήρος, ἢ εἰς τὴν συνείδησίν μας, ὅταν ἡ ἰσχὺς τῶν ἠθικῶν κανόνων τίθεται ὑπὸ ἀμφισβήτησιν, ἢ τέλος εἰς τὴν ἱκανότητά μας καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τακτοποιήσωμεν τὴν ἐμπειρικὴν πραγματικότητα κατὰ τὸν διανοητικόν, ὁ ὁποῖος νὰ ἐγείρῃ δι' αὐτὴν ὡς ἐμπειρικὴν ἀλήθειαν ἀξιώσεις καθολικοῦ κύρους. Αὕτῃ δὲ ἡ τοποθέτησις ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὀρθὴ καὶ ὅταν ἀκόμη, ὅπως ἐν συνεχείᾳ θὰ καταδείξωμεν, αἱ ἀνώταται ἀξίαι τοῦ πρακτικοῦ ἐνδιαφέροντος ἔχουν, καὶ θὰ ἔχουν πάντοτε, ἀποφασιστικὴν σημασίαν διὰ τὸν προσανατολισμόν, τὸν ὁποῖον υἱοθετεῖ ἐκάστοτε ἡ ὀργανωτικὴ δραστηριότης τοῦ νοῦ εἰς τὸν τομέα τῶν ἐπιστημῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Διότι εἶναι καὶ παραμένει ἀληθές, ὅτι εἰς τὴν σφαῖραν τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν ἐπιστημονικὴ ἀπόδειξις, μεθοδολογικῶς ἄψογος, ἢ ὁποία ἰσχυρίζεται ὅτι ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν τῆς, δυνατόν νὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς ὀρθὴ καὶ ἀπὸ ἑνα Κινέζον, καὶ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ὀφείλει νὰ ἀποβλέπῃ εἰς αὐτὸ τὸ ἐπιτεύγμα, ἔστω καὶ ἂν λόγῳ ἀνεπαρκειᾶς τοῦ ὕλικου δὲν κατορθώνει νὰ τὸ πραγματοποιήσῃ πλήρως. Ὡσαύτως δὲ παραμένει ἀληθές, ὅτι ἡ λογικὴ ἀναλύσις ἐνὸς ἰδεώδους, προωρισμένη νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ περιεχόμενον του καὶ τὰ ὕστατα ἀξιώματά του, ὀφείλει νὰ ἔχῃ καὶ ἰδίαν ἰσχύν δι' ἑνα Κινέζον. Τὸ αὐτὸ ἐπίσης συμβαίνει καὶ μὲ τὴν κατάδειξιν τῶν συνεπειῶν, αἱ ὁποῖαι λογικῶς ἀπορρέουν ἐκ τῆς ἐπιδιώξεως τοῦ ἰδεώδους τούτου, ἐφ' ὅσον αὕτῃ ἤθελε θεωρηθῇ πραγματοποιηθεῖσα. Τοῦτο δὲ συντελεῖται, μολονότι ὁ ἐν λόγῳ Κινέζος δὲν εἶναι διόλου εἰς θέσιν νὰ αἰσθανθῇ τὰς ἰδικὰς μας ἠθικὰς ἐπιταγὰς. Μάλιστα δύναται νὰ ἀρνῇται, καὶ πράγματι ἀρνεῖται, αὐτὸ τὸ ἰδεῶδες καὶ τὰς ἐντεῦθεν ἀπορρεούσας συγκεκριμένους ἐκτιμήσεις, χωρὶς δι' αὐτὸν τὸν λόγον νὰ ἀμφισβητῇ κατ' οὐδὲν τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν τῆς διανοητικῆς ἀναλύσεως.

Ἀσφαλῶς τὸ περιοδικόν μας δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ παραγνωρίσῃ τὰς ἀναποφεύκτους καὶ συνεχῶς ἀνανεουμένας προσπάθειας, αἱ ὁποῖαι γίνονται διὰ νὰ καθορισθῇ κατὰ μονοσήμαντον τρόπον τὸ νόημα τοῦ πολιτιστικοῦ βίου. Τοῦναντίον αἱ ἐν λόγῳ πνευματικαὶ προσπάθειαι ἀνήκουν μάλιστα εἰς τὰ πλέον

οὐσιώδη προϊόντα αὐτοῦ ἀκριβῶς τοῦ πολιτιστικοῦ βίου. Καί, ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, ἀποτελοῦν ἰσχυράς δυνάμεις ἐνεργείας. Διὰ τοῦτο ἄλλωστε θὰ παρακολουθήσωμεν συνεχῶς καὶ μὲ προσοχὴν τὴν πορείαν τῶν «κοινωνικο-φιλοσοφικῶν» συζητήσεων μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν. Μάλιστα κάτ' περισσότερον: δὲν ὑπάρχει ἐδῶ ἡ προκατάληψις, ὅτι θεωρήσεις τοῦ πολιτιστικοῦ βίου, αἱ ὅποια, χωροῦσαι ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκλογικευμένην τάξιν τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων, ἐπιχειροῦν νὰ ἐρμηνεύσουν τὸν κόσμον μεταφυσικῶς, οὐδεμίαν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτελέσουν ἀποστολὴν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς γνώσεως, ὡς ἐκ τοῦ ἰδίου τοῦ χαρακτῆρος των. Εἶναι βεβαίως θέμα κατὰ πρῶτον λόγον τῆς γνωσιολογίας νὰ καθορίσῃ τὰ σχετικὰ ὅρια. Ὡς ἐκ τούτου δὲ ὀφείλομεν καὶ δυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν ἐνταῦθα τὴν ἀπάντησιν. Ἐν στοιχεῖον μόνον κρατοῦμεν σταθερῶς διὰ τὴν ἡμετέραν ἐργασίαν: ἐν περιοδικὸν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, ὡς ἀντιλαμβανόμεθα τοῦτο, ὀφείλει νὰ εἶναι, ἐφ' ὅσον ἀπασχολεῖται μὲ τὴν ἐπιστήμην, ὁ χῶρος εἰς τὸν ὁποῖον ἀναζητεῖται ἡ ἀλήθεια. Καὶ ἡ ἀλήθεια —διὰ νὰ παραμείνωμεν εἰς τὸ ἴδιον παράδειγμα— ἔχει τὴν ἀξίωσιν, ὅτι ἰσχύει ἐν ἀναφορᾷ πρὸς μίαν διανοητικὴν τάξιν τῆς ἐμπειρικῆς πραγματικότητος, ἀκόμη καὶ διὰ τὸν Κινέζον.

Βεβαίως, οἱ ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ δὲν θὰ ἠδύναντο διὰ μιᾶς νὰ ἀπαγορεύσουν εἰς ἑαυτούς, ἢ εἰς τοὺς συνεργάτας των, νὰ ἐκφράσουν ὑπὸ μορφήν ἀξιολογικῶν κρίσεων τὰ ἰδεώδη, τὰ ὅποια τοὺς ἐμψυχώνουν. Ἐντεῦθεν ὅμως προκύπτουν δι' ἡμᾶς δύο καὶ μόνον οὐσιώδεις ὑποχρεώσεις. Κατὰ πρῶτον: ὀφείλομεν ἐκάστοτε νὰ συνειδητοποιοῦμεν ἀκριβῶς διὰ λογαριασμὸν μας, ὅπως καὶ διὰ τοὺς ἀναγνώστας μας, ποῖα εἶναι τὰ ἀξιολογικὰ μέτρα καὶ σταθμὰ μὲ τὰ ὅποια προσμετρεῖται ἡ πραγματικότης καὶ ἀπὸ τὰ ὅποια ἐξάγονται αἱ ἀξιολογικαὶ κρίσεις, ἀντὶ νὰ καλλιεργοῦμεν, ὅπως ἔχει συμβῇ μέχρι τοῦδε πάρα πολὺ συχνά, τὰς αὐταπάτας περὶ τὰς ἰδεολογικὰς συγκρούσεις μὲ ἓνα ἀσαφῆ συνδυασμὸν ἀξιῶν τελείως διαφορετικῆς φύσεως, ὥστε νὰ «ικανοποιοῦμεν ὅλους». Ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἡ ὑποχρέωσις τηρηθῇ αὐστηρῶς, τότε τοποθέτησις πρακτικῆς κρίσεως ὅχι μόνον δὲν θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ βλάψῃ τὸ καθαρὸν ἐπιστημονικὸν πνεῦμα, ἀλλὰ θὰ ἦτο ἐπωφελὴς καὶ μάλιστα ἐπιβεβλημένη. Μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν κριτικὴν τῶν νομοθετικῶν καὶ ἄλλων πρακτικῶν προτάσεων συμβαίνει συχνά νὰ μὴ ὑπάρχῃ παρὰ εἰς μόνον τρόπος, σαφὴς καὶ εὐληπτος, διὰ νὰ φωτισθοῦν τὰ ἐλατήρια τοῦ νομοθέτου καὶ τὰ ἰδεώδη τοῦ κρινομένου συγγραφέως, ὡς καὶ αἱ ἐπιπτώσεις των. Καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι ἡ ἀντιπαράθεσις τῶν ἀξιολογικῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, τὰ ὅποια ἐχρησίμευσαν εἰς αὐτοὺς ὡς θεμέλια, πρὸς ἄλλα καί, φυσικά, κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὰ ἰδικά μας. Πᾶσα ἔλλογος ἐκτίμησις ξένης θελήσεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κριθῇ παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν σκοπιάν μιᾶς προσωπικῆς «κοσμοθεωρίας». Καὶ κάθε καταπολέμησις ἐνὸς ξένου ἰδεώδους δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ παρὰ ἀπὸ τὸ ἑδαφος ἐνὸς ἰδικοῦ μας ἰδεώδους. Ἐὰν

λοιπόν, εἰς μίαν εἰδικὴν περίπτωσιν, ἐπιχειροῦμεν ὄχι μόνον νὰ ὀρίσωμεν καὶ νὰ ἀναλύσωμεν ἐπιστημονικῶς ἓν ἀξίωμα ἐσχάτης ἀξίας, τὸ ὁποῖον θεμελιώνει μίαν πρακτικὴν θέλησιν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ νὰ καταστήσωμεν προφανεῖς τὰς σχέσεις του μὲ ἄλλα ἀξιολογικὰ ἀξιώματα, τότε προκύπτει κανονικῶς «θετικὴ» κριτικὴ, ἐπιτυγχανομένη μὲ τὴν κατὰ συνάρτησιν τοποθέτησιν τῶν σχέσεων αὐτῶν.

Θὰ καταλήξωμεν οὕτω εἰς τὰς στήλας τοῦ περιοδικοῦ —ιδίᾳ μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῶν σχολίων ἐπὶ τῶν νόμων— νὰ δώσωμεν ἀναποτρέπτως τὸν λόγον καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν, ἡ ὁποία ἀσχολεῖται μὲ τὴν προβολὴν ἰδεωδῶν —παραλλήλως πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἐπιστήμην, ἡ ὁποία ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἔλλογον τάξιν τῶν γεγονότων. Ὅμως δὲν ἔχομεν τὴν πρόθεσιν νὰ ἐμφανίσωμεν συζητήσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὡς «ἐπιστήμην». Καὶ μὲ ὅλας μας τὰς δυνάμεις θὰ προφυλαχθῶμεν ἀπὸ μίαν τοιαύτην σύγχυσιν καὶ παρεξήγησιν. Διότι τότε πλέον δὲν ὁμιλεῖ ἡ ἐπιστήμη, ὁπότε προκύπτει ἡ δευτέρα θεμελιώδης ἐντολὴ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀμεροληψίας: ὀφείλομεν κάθε στιγμὴν νὰ καταδεικνύωμεν σαφῶς εἰς τοὺς ἀναγνώστας —καὶ ἅς τὸ ἐπαναλάβωμεν, προπαντὸς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους— πότε καὶ εἰς ποίας περιπτώσεις παύει νὰ ὁμιλῇ ὁ σκεπτόμενος ἐρευνητὴς καὶ ἀρχίζει νὰ ὁμιλῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς θελήσεως, εἰς ποῖα σημεῖα τὰ ἐπιχειρήματα ἀπευθύνονται πρὸς τὸ λογικὸν καὶ εἰς ποῖα σημεῖα πρὸς τὸ αἶσθημα. Ἡ συνεχὴς ἀνάμιξις ἐπιστημονικῆς θεωρήσεως τῶν γεγονότων καὶ ἀξιολογικῶν συλλογισμῶν εἶναι μία ἀπὸ τὰς πλέον συχνὰς ἰδιομορφίας τῆς ἐργασίας εἰς τὴν εἰδικότητά μας, ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης καὶ μία ἀπὸ τὰς πλέον ἐπιβλαβεῖς ἐκδηλώσεις. Ἐναντίον αὐτῆς τῆς συγχύσεως, ὅχι ἐναντίον τῆς δεσμεύσεως πρὸς τὰ ἴδια ἡμῶν ἰδεώδη, στρέφονται αἱ προηγούμεναι παρατηρήσεις μας. Ἐλλείψει ἰδεολογίας καὶ ἐπιστημονικῆς ἀντικειμενικότητος δὲν ἔχουν κανενὸς εἴδους ἐσωτερικὴν συγγένειαν. Τὸ Ἀρχεῖον δὲν ὑπῆρξε ποτέ, καὶ δὲν πρόκειται ἐπίσης ποτὲ νὰ γίνῃ, τοῦλάχιστον δὲν ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ γίνῃ, χῶρος, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ διεξάγεται πολεμικὴ ἐναντίον ὀρισμένων πολιτικῶν κομμάτων ἢ κοινωνικοπολιτικῶν κινήματων. Ἐπίσης δὲν προτίθεται νὰ εἶναι τὸ βῆμα τῆς προπαγάνδας ὑπὲρ ἢ ἐναντίον πολιτικῶν ἢ κοινωνικοπολιτικῶν ἰδεωδῶν. Δι' αὐτὸ ὑπάρχουν ἄλλα ὄργανα. Ἡ ἰδιομορφία τοῦ περιοδικοῦ μας συνίστατο ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ γεγονὸς ἀκριβῶς, ὅτι κατῴρθωνε νὰ περιλαμβάνῃ εἰς μίαν ἐπιστημονικὴν συνεργασίαν καὶ ὁξεῖς πολιτικούς του ἀντιπάλους. Καὶ θὰ παραμείνῃ πιστὸν εἰς αὐτὴν τὴν τακτικὴν, ὅσον τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἐκδότας του. Δὲν ὑπῆρξε μέχρι τοῦδε ὄργανον «σοσιαλιστικόν» καὶ δὲν προώρισαι νὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον ὄργανον «ἀστικόν». Δὲν ἀποκλείει κανένα ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν συνεργατῶν του, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο διατεθειμένος νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὸ πεδίον τῆς ἐπιστημονικῆς συζητήσεως. Δὲν δύναται ἡ ἐπιθεώρησις μας νὰ εἶναι ὁ στίβος «ἀνασκευῶν», ἀπαντήσεων καὶ ἀνταπαντήσεων.

ἀλλὰ καὶ δὲν προστατεύει κανένα, ἀκόμη οὔτε καὶ τοὺς συνεργάτας της οὔτε τοὺς ἐκδότας της, ἐναντίον μιᾶς ἀντικειμενικῆς-ἐπιστημονικῆς κριτικῆς, ἣ ὅποια θὰ κατεχωρίζετο εἰς τὰς στήλας της. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ ὑποφέρῃ αὐτὸ ἢ πιστεύει, ὅτι μὲ ἀνθρώπους ἐξυπηρετοῦντας ἄλλα ἰδεώδη ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἰδικὰ του δὲν δύναται νὰ συνεργάζεται οὔτε πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, αὐτὸς πρέπει νὰ μείνῃ μακρὰν ἀπὸ τὸν κύκλον μας.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ τελευταία αὐτὴ φράσις λέγει περισσότερα ἀπ' ὅ,τι ἐκ πρώτης ὀψεως φαίνεται· καὶ δὲν ἐπιθυμοῦμεν ἐν προκειμένῳ νὰ σὺταπατώμεθα. Κατὰ πρῶτον ἡ δυνατότης τῆς συναντήσεως μὲ πολιτικούς ἀντιπάλους ἐπὶ οὐδετέρου ἐδάφους —κοινωνικοῦ ἢ ἰδεολογικοῦ— προσκρούει εἰς ψυχολογικὰ ἐμπόδια. Τοῦτο προκύπτει ἐκ πείρας καὶ ὑφίσταται παντοῦ, μάλιστα δὲ ὑπὸ τὰς ἐν Γερμανίᾳ ἐπικρατοῦσας συνθήκας. Εἶναι τὸ δεῖγμα ἐνὸς μυωπικοῦ κομματικοῦ φανατισμοῦ καὶ ἐνὸς ὑπαναπτύκτου πολιτικοῦ πολιτισμοῦ· καὶ ἡ κατάστασις αὐτὴ ἐπιβάλλεται νὰ καταπολεμηθῇ ἄνευ ὅρων. Εἰς τὰ πλαίσια ἐνὸς περιοδικοῦ, ὡς τὸ ἰδικόν μας, τὸ θέμα προσλαμβάνει ἡῤῥξημένην σοβαρότητα ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι εἰς τὸ πεδίον τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν ἡ ἔφεσις πρὸς διερεῦνσιν τῶν ἐπιστημονικῶν προβλημάτων ἀπορρέει κατὰ κανόνα, ὅπως φαίνεται ἐκ πείρας, ἀπὸ π ρ α κ τ ι κ ᾶ «ζητήματα». Οὕτω καὶ ἡ ἀπλῇ ἀναγνώρισις τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς ἐπιστημονικοῦ προβλήματος τελεῖ εἰς προσωπικὴν ἔνωσιν μὲ τὴν θέλησιν ζώντων ἀνθρώπων, ἣ ὅποια διοχετεύεται πρὸς καθωρισμένην κατεύθυνσιν. Εἰς τὰς στήλας ἐνὸς περιοδικοῦ, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος πρωτοεμφανίζει ἐν συγκεκριμένῳ, δεδομένῳ πρόβλημα, θὰ συναντηθῶν κατὰ κανόνα ὡς συνεργάται ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐνδιαφέρονται προσωπικῶς δι' αὐτὸ τὸ πρόβλημα, διότι ὠρισμένοι συγκεκριμένοι καταστάσεις φαίνονται νὰ ἔρχονται εἰς ἀντίφασιν μὲ τὰς ἀνωτάτας ἀξίας, εἰς τὰς ὁποίας πιστεύουν ἢ ἀκόμη διότι τὰς θέτουν εἰς κίνδυνον. Ἡ ἐκλεκτικὴ συγγένεια λοιπὸν μεταξὺ παραπλησίων ἰδεωδῶν θὰ δημιουργήσῃ ἐν συνεχείᾳ τὸν συνεκτικὸν δεσμὸν αὐτοῦ τοῦ κύκλου τῶν συνεργατῶν καὶ θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν στρατολογίαν νέων. Καὶ τοῦτο θὰ προσδώσῃ εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν ὠρισμένον χ α ρ α κ τ ῆ ρ α, τοῦλάχιστον καθ' ὅσον θὰ πραγματεύεται πρακτικὰ κοινωνικοπολιτικὰ προβλήματα. Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ συνοδεύει ἀναποφεύκτως πᾶσαν κοινὴν δρᾶσιν ἀνθρώπων ζώντων καὶ αἰσθανομένων, τῶν ὁποίων ἡ ἀξιολογοῦσα τοποθέτησις ἐναντι τῶν προβλημάτων καὶ κατὰ τὴν καθαρῶς θεωρητικὴν ἐργασίαν, δὲν καταπιέζεται ἐντελῶς, καὶ ἐπὶ κριτικῆς π ρ α κ τ ι κ ῶ ν προτάσεων καὶ μέτρων, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν προϋποθέσεων, αἱ ὁποῖαι ἐξητάσθησαν ἀνωτέρω, ἐκφράζεται κατὰ τρόπον ἐξ ὁλοκλήρου νόμιμον.

Τὸ Ἀρχεῖον εἶδε τὸ φῶς εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὠρισμένα πρακτικὰ προβλήματα, ἀφορῶντα εἰς τὸ «ἐργατικὸν ζήτημα», μὲ τὴν τρέχουσαν

έννοιαν τοῦ ὅρου, εὐρίσκοντο εἰς τὸ προσκλήνιον τῶν κοινωνιολογικῶν ἐρευνῶν. Τακτικοὶ συνεργάται τοῦ ἔγιναν τροσωπικότητες, αἱ ὁποῖαι ἐθεώρουν, ὅτι τὰ θέματα, ἅτινα προετίθετο νὰ χειρισθῇ τὸ περιοδικόν, ἦσαν συνδεδεμένα μὲ ἀνωτάτας καὶ ἀποφασιστικὰς ἀξιολογικὰς ἰδέας. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ ἦσαν ὡς ἐκ τούτου ἐξ ἴσου οἱ ἐκπρόσωποι μιᾶς πολιτιστικῆς ἀντιλήψεως χρωματισμένης ὁμοίως ἢ κατὰ παραπλήσιον τρόπον ἀπὸ τὰς ἀξιολογικὰς ἐκεῖνας ἰδέας. Διότι ὅλοι γνωρίζουν ἐπίσης, ὅτι, ἂν τὸ περιοδικόν ἀπέρριψεν ὀριστικῶς τὴν σκέψιν νὰ ἀκολουθήσῃ μίαν «τάσιν» καὶ ἐτοποθετήθῃ οὕτω μὲ τὸν ρητὸν περιορισμὸν τοῦ εἰς «ἐπιστημονικὰς» συζητήσεις, ὅπως καὶ μὲ τὴν ρητὴν πρόσκλησιν πρὸς τοὺς «ἀνήκοντας εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ στρατόπεδα», ὅμως εἶχεν ἀσφαλῶς ἓνα «χαρακτῆρα» μὲ τὴν ἀνωτέρω ἀναλυθεῖσαν ἔννοιαν. Ὁ χαρακτῆρ αὐτὸς διεπλάσθη ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν τακτικῶν συνεργατῶν τοῦ. Οὗτοι ἦσαν ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι, παρὰ πᾶσαν ἄλλην διαφορὰν ἀπόψεων των, διέγραφον ὡς ἀντικειμενικόν των σκοπὸν τὴν προστασίαν τῆς φυσικῆς υἱείας τῶν ἐργατικῶν μαζῶν καὶ τὴν παροχὴν εἰς τὰς μάζας αὐτάς τῆς δυνατότητος νὰ συμμετάσχουν εἰς διαρκῶς μεγαλύτερον βαθμὸν εἰς τὰ ὑλικά καὶ πνευματικά ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἐθεώρουν ἐξ ἄλλου ὡς μέσον πρὸς τοῦτο τὸν συνδυασμὸν τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως εἰς τὴν σφαῖραν τῶν ὑλικῶν συμφερόντων μὲ τὴν ἐλευθέραν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς ὑφισταμένης πολιτικῆς καὶ ἐννόμου τάξεως. Ἀκόμη, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ ἀποψὶς των περὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς κοινωνικῆς τάξεως εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον, ἀπεδέχοντο διὰ τὸ παρὸν τὴν καπιταλιστικὴν ἐξέλιξιν, ὅχι διότι τὴν ἔκριναν καλυτέραν ἐν συγκρίσει πρὸς παλαιότερας μορφὰς κοινωνικῆς διαρθρώσεως, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὴν ἀντελαμβάνοντο ἐν τῇ πράξει ὡς ἀναπότρεπτον. Καὶ ἔβλεπον τὴν προσπάθειαν μιᾶς ριζικῆς πάλης ἐναντίον τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς ὅχι ὡς ἐνίσχυσιν, ἀλλ' ὡς ἐμπόδιον διὰ τὴν προώθησιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἰς τὸ φῶς τοῦ πολιτισμοῦ. Ὑπὸ τὰς ἤδη ὑφισταμένας συνθήκας εἰς Γερμανίαν —δὲν χρειάζεται νὰ γίνῃ ἐνταῦθα πλέον συγκεκριμένη ἀνάλυσις— ἡ τοποθέτησις αὐτῇ καθίστατο τότε, ἐξακολουθεῖ δὲ νὰ εἶναι καὶ τώρα, ἀναπόφευκτος. Ἡ δὲ ἀναμφισβήτητος ἐπιτυχία ἐξ αὐτῆς τῆς καθολικῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν συζήτησιν ὑπῆρξε διὰ τὸ περιοδικόν μία στιγμὴ δυνάμεως καὶ μάλιστα —ὑπὸ τὰς ὑφισταμένας συνθήκας— ἴσως εἷς ἐκ τῶν τίτλων, οἱ ὁποῖοι ἐδικαίω-
νον τὴν ὑπαρξίν του.

Ἀναμφίβολον εἶναι ἤδη, ὅτι ἡ διαμόρφωσις ἐνὸς «χαρακτῆρος» ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν εἰς ἓν ἐπιστημονικὸν περιοδικόν ἐνδέχεται νὰ συνιστᾷ ἓνα κίνδυνον διὰ τὴν ἀμεροληψίαν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Καὶ πράγματι αὐτὸ θὰ ὤφειλε νὰ συμβαίνῃ, ἐὰν ἡ ἐπιλογὴ τῶν συνεργατῶν συνετελεῖτο ἐσκεμμένως κατὰ τρόπον μονόπλευρον. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ καλλιέργεια τοῦ «χαρακτῆρος» ἐκεῖνου θὰ ἰσοδυναμεί εἰς τὴν πράξιν μὲ τὴν ὑπαρξίν μιᾶς «τάξεως». Οἱ ἐκδότης τῆς ἐπιθεωρήσεως ἔχουν πλήρη συνείδησιν τῆς εὐθύνης

τὴν ὁποῖαν δημιουργεῖ εἰς αὐτοὺς ἢ ἐν λόγῳ κατάστασις. Δὲν ἔχουν τὴν πρόθεσιν οὔτε νὰ μεταβάλουν τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀρχείου βάσει σχεδίου, ἀλλὰ οὔτε αἴφνης νὰ τὸν συντηρήσουν τεχνητῶς μὲ ἓνα προσεκτικὸν περιορισμὸν τοῦ κύκλου τῶν συνεργατῶν εἰς ἐπιστήμονας μὲ καθωρισμένας πολιτικὰς ἀπόψεις. Ἀποδέχονται αὐτὸν ὡς δεδομένον καὶ ἀναμένουν τὴν περαιτέρω «ἐξέλιξιν» του. Πῶς οὗτος θὰ διαμορφωθῇ εἰς τὸ μέλλον καὶ ἴσως θὰ ἀναμορφωθῇ συνεπείᾳ τῆς ἀναποτρέπτου διευρύνσεως τοῦ κύκλου τῶν συνεργατῶν μας; Τοῦτο θὰ ἐξαρτηθῇ κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὰς ιδιότητας ἐκείνων τῶν προσωπικοτήτων, αἱ ὁποῖαι θὰ εἰσέλθουν εἰς αὐτὸν τὸν κύκλον μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ προσφέρουν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν καὶ οἱ ὁποῖοι ἐπιστήμονες θὰ γίνουν ἢ θὰ παραμείνουν οἰκεῖοι εἰς τὰς στήλας μας. Περαιτέρω δὲ τὸ γεγονὸς αὐτὸ θὰ προσδιορισθῇ ἀπὸ τὴν διεύρυνσιν τῶν προβλημάτων, τῶν ὁποίων τὴν ἐπεξεργασίαν θέτει ἢ ἐπιθεώρησις ὡς ἀντικειμενικὸν τῆς σκοπὸν.

Μὲ τὴν τελευταίαν αὐτὴν παρατήρησιν φθάνομεν εἰς τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχομεν μέχρι τοῦδε θίξει καὶ τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἐκ τῶν πραγμάτων περιορισμὸν τοῦ πεδίου τῆς ἐργασίας μας. Ἐπ' αὐτοῦ ὅμως δὲν δύναται νὰ δοθῇ μία ἀπάντησις, χωρὶς ἐπίσης νὰ ἀνακινήσωμεν ἐδῶ τὸ θέμα τὸ ἀναγόμενον ἐν γένει εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τῆς κοινωνιολογικῆς γνώσεως. Εἶχομεν μέχρι τοῦδε προϋποθέσει, ὅτι ὑφίσταται, ὅτι ὑπάρχει πράγματι εἰς τὸ πεδῖον τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, γνώσις ἀπολύτου κύρους, ἥτοι ἔλλογος τάξις τῆς ἐμπειρικῆς πραγματικότητος. Καὶ καθωρίσαμεν τοῦτο, διαχωρίσαντες κατ' ἀρχὴν τὰς «ἀξιολογικὰς κρίσεις» ἀπὸ τὴν «ἐμπειρικὴν γνῶσιν». Ἡ παραδοχὴ αὕτη ὅμως μεταβάλλεται ἤδη εἰς πρόβλημα, καθ' ὃν βαθμὸν ὀφείλομεν νὰ θέσωμεν ὑπὸ συζήτησιν, τί δύναται νὰ σημαίνῃ εἰς τὸ πεδῖον μας ἡ ἐξ ἀντικειμένου «ἰσχὺς» τῆς ἀληθείας, τὴν ὁποῖαν ἐπιδιώκομεν. Καὶ δὲν δικαιούται κανεὶς νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι τὸ τοιοῦτον πρόβλημα ὑφίσταται καὶ δὲν δημιουργεῖται ἐνταῦθα τεχνητῶς. Διὰ νὰ πεισθῶμεν περὶ τούτου ἀρκεῖ νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος διεξάγεται γύρω ἀπὸ τὴν μέθοδον, τὰς «θεμελιώδεις ἐννοίας» καὶ τὰς προϋποθέσεις, τὴν συνεχῇ μεταβολὴν τῶν «ἀπόψεων» καὶ τὴν ἀτέρμονα ἀνανέωσιν τῶν χρησιμοποιομένων «ὀρισμῶν». Δυνάμεθα ἐπὶ πλέον νὰ ἴδωμεν τὸ φαινομενικῶς ἀγεφύρωτον χάσμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνοιχθῇ μεταξὺ θεωρητικῆς καὶ ἱστορικῆς μορφῆς θεωρήσεως, μεταξὺ δὲ οὗ «Ἐθνικῶν Οἰκονομιῶν», ὅπως παρεπονεῖτο ἄλλοτε, πλήρης ἀμφιβολιῶν, Βιενναῖος ὑποψήφιος πτυχιούχος. Τί καλοῦμεν ἐνταῦθα «ἀντικειμενικότητα»; Κυρίως αὐτὸ τὸ θέμα πρόκειται νὰ ἐξετάσωμεν ἐφεξῆς.